

ปฏิบัติให้ไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย

วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย

สวัสดีคัรบท่านผู้เข้าปฏิบัติธรรมทุกท่าน

ตอนนี้ก็เป็นช่วงเย็นของวันที่สอง ในการเข้ามาปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมคอร์สนั้ ชื่อคอร์สอริยสัจ ฉะนั้น ก็ต้องมีหลักธรรมในการนำไปพิจารณาให้สอดคล้องลงกับหลักอริยสัจ ซึ่งอันนี้สำคัญมาก จะทำให้การประพตืพรหมจรรยัคืออริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเกิดขึ้นได้ การที่จะมีพรหมจรรยัขึ้นมาได้นั้ จะต้องไม่ไปเข้าข้างทิกฎฐิ ๒ ประการ คือต้องไม่ไปฝายสัสสตทิกฎฐิและอุจเฉททิกฎฐิ

สัสสตทิกฎฐิ คือความเห็นผิดว่า มีตัวตนเที่ยงแท้ถาวรค้างอยู่ตัวหนึ่ง มีตัวเราค้างอยู่ ค้างอยู่ที่ใดที่หนึ่ง อาจจะค้างอยู่ในวิญญาณก็ได้ ตายแล้วล่องลอยไปเกิดที่โน่น ที่นี้ ที่นั่น อย่างนี้การเจริญมรรค ๘ ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะว่าฆ่าไอ้ตัวคงที่นี้ไม่ได้ ตัวนี้มันเที่ยงชะแล้ว จะใช้อาวุธอะไรฆ่ามันก็ไม่ตายซักที เพราะมันกระโดดไปนั้นไปนี่เรื่อย อย่างนี้เรียกว่าพวกสัสสตทิกฎฐิ ผู้ที่มีความเห็นว่ามีตัวตนเที่ยงแท้ถาวร การปฏิบัติอริยมรรคก็ไม่จำเป็นเลย เพราะปฏิบัติไปก็ฆ่าตัวนี้ไม่ได้ ความเป็นจริงไม่มีหรอกไอ้ตัวนี้ ความเป็นจริงก็มีแต่ขันธ ๕ เกิดเพราะเหตุเพราะปัจจัย เกิดแล้วดับไป แต่คนโดยมากที่เป็นปุถุชนก็ยังเห็นผิดอยู่ว่ามีตัวตน พวกเราก็เลยต้องมาฟังเรื่องขันธ ๕ ให้เข้าใจ คือต้องเข้าใจทุกชั้นนั้เอง ต้องเห็นว่าไม่มีตัวตนอย่างไร ต้องใช้มรรคไปฆ่าความเห็นผิด

ตัวตนที่แท้จริงไม่มี มันมีขึ้นมา เพราะความเห็นผิดเท่านั้นเอง ของเรากั้ไม่เคยมี มีขึ้นมาเพราะความเห็นผิดเท่านั้นเอง เราเป็นนั้นเป็นนี้ ก็ไม่เคยมี มีขึ้นมาเพราะความเห็นผิด เรากั้เลยเจริญมรรคขึ้นมาเพื่อละความเห็นผิด ถ้ามีตัวตนเที่ยงแท้ เจริญมรรคอย่างไรก็ฆ่าไม่ได้ เพราะมันเที่ยงชะแล้ว เอมรรคมาพัน มันก็กระโดดหนีไปที่อื่น ตายจากภพนี้ มันก็กระโดดหนีไปภพหน้าไปเรื่อย รูปร่างกายพัง มันก็กระโดดหนีไปพร้อมกั้วิญญาณ แบบที่คนชาวโลกเขาเห็นผิดกัน แม้แต่เมืองไทยเราเองก็มีความเชื่อว่า พอตาย วิญญาณก็ออกจากร่าง มีตัวตนไปพร้อมกั้วิญญาณไปเกิดที่โน่น ที่นี้ หอบบุญและบาปติดตามไปด้วย นั้ก็ยังเห็นผิดอยู่ แบบนี้เรียกว่าสัสสตทิกฎฐิ การประพตืพรหมจรรยัคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ก็จะไม่มีความประโยชน์ ทุกท่านก็เลยต้องละตัวนี้ให้ได้ ให้เห็นว่าตัวตนเที่ยงแท้ถาวรนี้ เป็นแค่ความเห็นผิด ตัวตนมันจะยิ่งใหญ่นานาไหน ยืดยาวนานาไหนก็ช่างมัน ให้เราเข้าใจว่านั้เป็นเพียงความเห็นผิด ตัวตนจริงไม่มี มีขึ้นมาตอนเห็นผิดเท่านั้นเอง

เราเจริญมรรคก็เพื่อฆ่าความเห็นผิด ละสัักกายทิกฎฐิ พอละสัักกายทิกฎฐิได้แล้ว ตัวตนตัวนี้ที่เที่ยงแท้ถาวรก็หายไป ไม่มีอีก ไม่ต้องคิดถึงมันอีกด้วยซ้ำไป ที่คิดถึงมันก็เพราะความเห็นผิด นั้คือแบบที่หนึ่งเรียกว่าพวกสัสสตทิกฎฐิ ถ้ายังมีสัสสตทิกฎฐิอยู่ เจริญมรรคไม่ขึ้นนะ ทุกท่านก็เลยต้องค่อย ๆ ฟังให้ตื ให้เห็นว่าไม่มีตัวตน แต่ความรู้สึกว่ามีตัวตนอาจจะยังมีได้ เพราะมันเป็นกิเลส พอมีตัวตนขึ้นมา ให้รู้จักว่า อันนี้เป็้นทิกฎฐิ เป็้นกิเลส เรา

ปฏิบัติเพื่อละตัวนี้ **ไม่ใช่ละตัวตน แต่ความเห็นผิดว่ามีตัวตน** ตัวตนยังงมงายก็ไม่มี มันเป็นคำสมมติเฉย ๆ ไม่ต้องละตัวตน ยิ่งถ้าเป็นตัวตนเที่ยง ยิ่งงมงายไม่ตาย เพราะมันเที่ยงไปแล้ว ยิ่งงมงายก็อยู่คำฟ้า แต่ความจริงตัวตนเที่ยงแท้ไม่มี

อันที่สองคือ **อุจเฉททิฏฐิ** ความเห็นผิดว่า มีตัวตนขาดสูญ มีตัวตนตาย เช่น ตอนนี เราเป็นคนอยู่ เมื่อเราตายแล้วเราก็กายสูญไปเลย ไม่ต้องเกิดอีกอย่างนี้เป็นต้น อย่างนี้การเจริญมรรคก็ไม่มีประโยชน์ เพราะว่า ยิ่งงมงายตายแล้ว ไม่เกิดอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องมีมรรคไปละอะไร ซึ่งผิดทั้งหมดเลย ความเป็นจริงก็ไม่ได้มีคนเกิด แต่ความเกิดต้องมีถ้ายังมีอวิชชาอยู่ ต้องเจริญมรรคมา เพื่อละอวิชชา ทุกข์จะได้ไม่เกิด ที่ถูกมันต้องเป็นอย่างนี้ ถ้ามีความเห็นผิดว่า เอาละ..เราตายแล้ว ร่างกายตายพังไป ตัวเราตัวสัตว์ก็ตายไปด้วย ดับสูญไปด้วย อันนี้การเจริญมรรคก็ไม่เกิดประโยชน์ เพราะยิ่งงมงายก็ไม่เกิดอยู่แล้ว นี่พวกอุจเฉททิฏฐิ

พวกเราก็ต้องละทั้งสองข้างเลย คือไม่มีทั้งสองตัวแหละ ไม่มีทั้งตัวตนเที่ยงแท้ถาวร ไม่มีทั้งตัวตนสูญสลาย มีแต่ขั้น ๕ เกิดขึ้น ขั้น ๕ ดับไปนั่นเอง เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมก็เกิดขึ้น หมดเหตุหมดปัจจัยก็ดับไป มีแต่ทุกข์เกิด มีแต่ทุกข์ดับนั่นเอง เท่านั้นแหละ เมื่อมีตัวตนโผล่มา มันก็คือความเห็นผิด เราไม่ได้ละทุกข์ เราจะละตัวนี้ ละความเห็นผิดว่าเป็นตัวเป็นตนนี้ ถ้าเข้าใจอย่างนี้ก็สามารถเจริญมรรคได้แล้ว รู้จักทุกข์และรู้จักกิเลสที่จะละ คนที่เขาไม่ได้ฟังธรรมเนีย ปฏิบัติยังงมงายไม่ข้ามมรรคชกทิ เพราะว่าเขานึกว่ามีตัวตน เขาก็จะไปละตัวตนบ้าง จะไปทำให้ตัวตนตึงามสูงส่งบ้าง ทำตัวตนให้มันเที่ยงบ้าง ทำตัวตนให้หมดไปบ้าง มั่วไปหมดเลย นี่มันเป็นกิเลส ทุกท่านก็เลยต้องฟังเรื่องอริยสัจให้ชัดเจน แล้วไปหัดกำหนดแยกอุปแยกนามให้ชัด

ความสะอาดบริสุทธิ์ตัวแรก ในแบบวิสุทธิทางด้านปัญญา เลยเรียกว่า**ทิฏฐิวิสุทธิ** คือความบริสุทธิ์ทางด้านทิฏฐิ ความเห็นต้องบริสุทธิ์สะอาดก่อน เห็นตามเป็นจริงว่า มันมีแต่รูปธรรมนามธรรม ไม่มีคน กิเลสยังละไม่ได้ มีคนยังโผล่ขึ้นมา มีเรายังโผล่ขึ้นมา แต่นั่นมันเป็นกิเลส เราปฏิบัติเพื่อละความเห็นผิดและละความยึดความถือ เพราะตัวเราและของเราไม่เคยมี มีแต่รูปนาม ขั้น ๕ ทุกท่านฟังมาพอสมควรแล้ว ผ่านไปสองวันแล้ว คงโดนอัดเข้าไปเยอะ ไม่ใช่อัดแบบไม่ตึนะ อัดแบบดี อัดของดีเข้าไปเยอะ ก็คงจะพอเข้าใจแล้ว หลายท่านที่เคยเข้าใจมานานแล้วด้วย ดีแล้ว จะได้เสริมกันเข้าไป จะได้มีความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้ปฏิบัติได้ตรงได้ถูกต้อง

เราเจริญมรรคนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเลย คือถอนกิเลสออกมา เพราะความเป็นจริง มันก็มีแต่ขั้น ๕ มีแต่ขั้น ๕ เกิดขึ้น มีแต่ขั้น ๕ ดับไป ไม่เคยมีเราหรือมีของเราเลย ที่ว่าของเรานี้ มันเป็นกิเลส เราจะถอนตัวนี้ ที่นี้ จะถอนกิเลสตัวนี้ก็ต้องไปเห็นขั้น ๕ ให้มันลึกซึ้งชัดเจนกว่าเดิมไปเรื่อย ๆ มันก็จะค่อย ๆ ถอนออกมาอย่างนี้ ตอนแรกขั้นการฟังก่อน พอเข้าใจอยู่ว่ามีแต่รูป-นาม ขั้น ๕ ขั้นผัสสติกก็พอรู้จักอยู่ว่า รูปเดิน จิตรับรู้ขั้นวิปัสสนาก็พอรู้ที่อยู่ว่า รูป-นามเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่มันยังถอนไม่ขึ้น ต้องทำให้ลึกซึ้งกว่านั้น

สำหรับพระสูตรที่พัฒนามาอ่านให้ฟัง ก็เน้นมาทางด้านอริยสัจในแบบปฏิบัติชักหน่อย ในช่วงเย็นวันนี้ก็จะอ่านให้ฟังอีกเหมือนกัน เกี่ยวกับขั้น ๕ และธรรมะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุปทานขั้น ๕ ให้ฟัง เพราะอุปทานขั้น ๕ เป็นทุกข์ และธรรมะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีหลายหมวดด้วยกัน

ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปปริปฺปนณาสก มหาปุณณมสูตร พระพุทธองค์จะทรงแสดงธรรมโดยการตอบคำถามพระภิกษุรูปหนึ่งจำนวน ๑๐ คำถามด้วยกัน ทุกท่านก็ค่อย ๆ ฟังตามไป บางเรื่องก็เคยพูดไปแล้วในสูตรอื่น ๆ ก็ซ้ำกันด้วย บางเรื่องก็ไม่ซ้ำ เรื่องไหนที่ซ้ำก็ฟังซ้ำ เพราะมันซ้ำก็ต้องฟังซ้ำนะ มันซ้ำไปแล้วนี้ ทำไม่ได้ มี ๑๐ ประเด็นด้วยกัน บางประเด็นซ้ำ บางประเด็นไม่ซ้ำ ประเด็นที่ซ้ำ ฟังอีกก็จะได้เข้าใจลึกซึ้งชัดเจน สำหรับเข้าไปให้มันคง ประเด็นที่ไม่ซ้ำก็จะได้เข้าใจเพิ่มเติมให้ละเอียด จะได้ปฏิบัติได้ตรงถูกต้อง เพราะหลักในทางการปฏิบัติขั้นสูงเนี่ย เป็นการปฏิบัติทางจิตทางปัญญาล้วน ๆ โดยเฉพาะเน้นให้เกิดสัมมาทิฐิที่เป็นหัวหน้า

ฉะนั้น การใส่ใจให้ตรงให้ถูกต้องนี้ เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับระดับสูง ระดับสูงนี้เป็นเรื่องการใส่ใจให้ถูก เลยต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง การปฏิบัติต้น ๆ โดยมากก็ให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสังขาร เช่น รูป-นาม ชันธ ๕ ให้รับรู้มัน เรียนรู้ความจริงของมัน ให้เราเป็นฝ่ายรับ และนำมาศึกษาเรียนรู้ ให้รู้จักอย่าไปยินดี อย่าไปยินร้าย ให้รู้จัก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ให้รู้จักแยกแยะ สติปฏิฐานในเบื้องต้น ท่านก็เลยไม่ให้คิดมากนัก ไม่ให้ไปนึกอะไร ให้รับเฉย ๆ ให้เป็นฝ่ายรับ ให้รับรู้ รับรู้ว่ามันเป็นอย่างไร ให้เป็นข้อมูลที่บริสุทธิ์ ไม่ต้องใส่ความยินดียินร้าย ไม่ต้องใส่รักใส่ชังเข้าไป นี่ถือว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้น พอขั้นสูงขึ้นไปต้องเอาข้อมูลเหล่านั้นมาใส่ใจในแง่ที่ว่า ส่วนไหนมันเป็นทุกข์สัก ส่วนไหนมันเป็นสมุทัยสัก ส่วนไหนมันเป็นนิโรธสัก ส่วนไหนมันเป็นมรรคสัก แยกแยะให้ชัดเจน ให้มันลึกกว่าเดิม อย่างนี้ทำนองนี้ ในคอร์สนี้ก็จะเน้นมาทางด้านลึกหน่อย แต่ก็พูดย้อนกลับมาขึ้นพื้นฐานด้วย ท่านใดที่ยังทำขั้นสูงไม่ได้ ก็ไม่เป็นไร เราก็ฟังไว้ก่อน แล้วก็หัดทำขั้นพื้นฐานไป

คัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปปริปฺปนณาสก พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ มหาปุณณมสูตร พระสูตรนี้ยาวพอสมควร พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบคำถามที่พระภิกษุรูปหนึ่งท่านถาม มี ๑๐ ประเด็นด้วยกัน ทุกท่านก็ฟังไปเรื่อย ๆ สบาย ๆ เพราะเนื้อหายาวทีเดียว แต่อย่าสบายมาก เดียวมันจะหลับนะ ค่อย ๆ ฟังไป แยกแยะว่าประเด็นไหนเป็นประเด็นไหน พระพุทธเจ้าตอบว่าอย่างไร ในคำถามนี้ ๆ อย่างนี้ นะครับ

ข้อที่ ๘๕

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของมคิรามาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ คินดวจันท์เต็มดวง พระผู้มีพระภาคทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่ง ณ ที่แจ้ง ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งลุกจากอาสนะ ห่มจีวรเฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอทูลถามเหตุอย่างหนึ่งกับพระองค์ ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงประทานวโรกาส ที่จะตอบปัญหาแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ ถ้าเช่นนั้น เธอจงนั่งบนอาสนะของตนแล้ว ถามปัญหาที่เธอต้องการจะถามเถิด”

ข้อ ๘๖

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นนั่งบนอาสนะของตนแล้วได้ทูลถามปัญหากับพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ใช้ใหม่ คือ (๑) รูปอุปาทานชั้น (๒) เวทูปาทานชั้น (๓) สัญญาอุปาทานชั้น (๔) สังขารอุปาทานชั้น (๕) วิญญาณอุปาทานชั้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ คือ (๑) รูปอุปาทานชั้น (๒) เวทูปาทานชั้น (๓) สัญญาอุปาทานชั้น (๔) สังขารอุปาทานชั้น (๕) วิญญาณอุปาทานชั้น”

ภิกษุนั้นชื่นชมยินดีพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคว่า “สาธุ พระพุทธเจ้าข้า” แล้วได้ทูลถามปัญหายิ่งขึ้นไปว่า “อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ มีอะไรเป็นมูลเหตุ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้ มีฉันทะเป็นมูลเหตุ”

ภิกษุนั้นได้ทูลถามต่อไปว่า “อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกัน หรืออุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกันก็มีใช่ ทั้งอุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการก็มีใช่ แต่ฉันทราคะในอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นตัวอุปาทาน”

ภิกษุได้กราบทูลถามต่อไปว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฉันทราคะต่าง ๆ ในอุปาทานชั้น ๕ ประการ จะพึงมีได้หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มีได้ ภิกษุ” แล้วได้ตรัสต่อไปว่า “ภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้มีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “ในอนาคต ขอเราพึงมีรูปร่างนี้ มีเวทนาอย่างนี้ มีสัญญาอย่างนี้ มีสังขารอย่างนี้ มีวิญญาณอย่างนี้ ภิกษุ ฉันทราคะต่าง ๆ ในอุปาทานชั้น ๕ ประการ พึงมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้”

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรชั้นจึงชื่อว่าชั้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ นี้เรียกว่ารูปชั้น

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่าเวทนาชั้น

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่าสัญญาชั้น

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่าสังขารชั้น

วิญญูณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม นี่เรียกว่าวิญญูณชั้น

ภิกษุ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ชั้นจึงชื่อว่าชั้น”

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้รูปชั้นปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้เวทนาชั้นปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สัญญาชั้นปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สังขารชั้นปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้วิญญูณชั้นปรากฏ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ มหาสูตร ๔ เป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้รูปชั้นปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้เวทนาชั้นปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สัญญาชั้นปรากฏ ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้สังขารชั้นปรากฏ นาม-รูปเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้วิญญูณชั้นปรากฏ”

ข้อ ๘๗

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิผู้มีได้อย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ บุคคลในโลกนี้ ผู้ไม่ได้สติบ ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตว่ามีรูป พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในรูป พิจารณาเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตว่ามีเวทนา พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตว่ามีสัญญา พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในสัญญา พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตว่ามีสังขาร พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร พิจารณาเห็นวิญญูณโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตว่ามีวิญญูณ พิจารณาเห็นวิญญูณในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในวิญญูณ ภิกษุ สักกายทิฐิผู้มีได้ดังนี้”

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิไม่มีได้อย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ผู้ได้สติบ ได้เห็นพระอริยะ ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ ไม่พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีรูป ไม่พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในรูป ไม่พิจารณาเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีเวทนา ไม่พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา ไม่พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีสัญญา ไม่พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในสัญญา ไม่พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีสังขาร ไม่พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร ไม่พิจารณาเห็นวิญญูณโดยความเป็นอัตตา

ไม่พิจารณาเห็นอตตาวามีวิญญาณ ไม่พิจารณาเห็นวิญญาณในอตตาท หรือไม่พิจารณาเห็นอตตาในวิญญาณ
ภิกษุ สักกายทิฐิผู้มีไม่ได้ดังนี้”

ข้อ ๘๘

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออก
จากรูป อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากเวทนา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็น
เครื่องสลัดออกจากสัญญา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากสังขาร อะไรเป็นคุณ อะไร
เป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญาณ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ สภาพที่สุขโสมนัสสาธยายรูปเกิดขึ้น นี่เป็นคุณของรูป สภาพที่รูป
ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในรูป ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละ
ฉันทราคะในรูป นี่เป็นเครื่องสลัดจากรูป

สภาพที่สุขโสมนัสสาธยายเวทนาเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในเวทนา สภาพที่เวทนาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในเวทนา ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในเวทนา นี่เป็น
เครื่องสลัดออกจากเวทนา

สภาพที่สุขโสมนัสสาธยายสัญญาเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในสัญญา สภาพที่สัญญาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในสัญญา ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในสัญญา นี่เป็น
เครื่องสลัดออกจากสัญญา

สภาพที่สุขโสมนัสสาธยายสังขารเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในสังขาร สภาพที่สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในสังขาร ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในสังขาร นี่เป็น
เครื่องสลัดออกจากสังขาร

สภาพที่สุขโสมนัสสาธยายวิญญาณเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในวิญญาณ สภาพที่วิญญาณไม่เที่ยง เป็นทุกข์มี
ความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในวิญญาณ ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะใน
วิญญาณ นี่เป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญาณ

ข้อ ๘๙

ภิกษุนั้นได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรู้้อย่างไร เห็น้อย่างไร จึงจะไม่มือหังการ
มมังการ และมานานุสย ในกายที่มีวิญญาณนี้ และในสรรพนิมิตภายนอก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ รู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไป
ในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูป
ทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อตตาของ
เรา”

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นเวทนาทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นสัญญาทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นสังขารทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นวิญญาณทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา”

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จึงจะไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัยในกายที่มี วิญญาณนี้ และในสรรพนิमितในภายนอก”

ข้อ ๙๐

ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ได้ยินว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญาณเป็นอนัตตา เพราะเหตุนี้กรรมที่ถูกอนัตตา กระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไร”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของภิกษุรูปนั้นด้วยพระทัยแล้ว ได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่โมฆบุรุษบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่รู้แจ้ง ตกอยู่ในอำนาจ อวิชา มีใจถูกตัณหาครอบงำ จึงเข้าใจคำสั่งสอนของศาสดาอย่างสับสนเพร่าด้วยความคิดคำนึงว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ได้ยินว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญาณเป็นอนัตตา เพราะเหตุนี้ กรรมที่ถูกอนัตตากระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไร” ภิกษุทั้งหลายเราจะย้อนถาม เราได้แนะนำเธอทั้งหลายในธรรมเหล่านั้น ๆ ไว้แล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร คือรูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ภิกษุเหล่านั้นทูลตอบว่า “ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันไปเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า
นั้นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา”

“ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ
เที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า
นั้นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา”

“ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต
และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณา
เห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่
อิตตาของเรา”

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ
หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นเวทนาทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา”

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ
หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสัญญาทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา”

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ
หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสังขารทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา”

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบ
หรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิญญาณทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตาม
ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อิตตาของเรา”

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสังขารทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณว่า “หลุดพ้นแล้ว” อริยสาวกย่อมรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาชิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดี ต่างชื่นชมพระภาชิตของพระผู้มีพระภาค และเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเวยายากรณภาชิตนี้อยู่ ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป ได้มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ดังนี้แล

มหาปุณณมสูตรที่ ๙ จบ

พระสูตรนี้ยาวพอสมควร จบพระสูตร ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ไป ๖๐ รูป ส่วนพวกเราเป็นยังไคร้ ก้อย่างนั้นแหละ อย่างที่เป็นอยู่นั้นแหละ พระสูตรนี้ก็ไม่ธรรมดาเหมือนกัน พิจารณาตามก็สามารถได้บรรลุได้เลย บรรลุถึงไหนก็ว่ากันไป แต่ในตอนนั้น ท้ายพระสูตรสรุปว่า ภิกษุทั้งหลายที่นั่งฟังอยู่ในตอนนั้น จิตของท่าน ๖๐ รูป ก็หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น เป็นพระสูตรสำคัญอีกสูตรหนึ่งทีเดียว

การตั้งคำถามและมีคำตอบที่ถูกต้องนี้ จะช่วยให้เกิดปัญญาระดับต่าง ๆ มากทีเดียว ทุกท่านจึงควรตั้งคำถามกับตัวเองบ่อย ๆ แต่ถามให้ถูก ไม่ใช่ถามมั่ว ผมจึงเน้นให้ท่านไปหัดตั้งคำถามให้เป็น พระสูตรนี้มีพระพุทธเจ้าตรัสตอบ ภิกษุรูปหนึ่งท่านถาม ก็ได้รับคำตอบไป ผู้ฟังก็พลอยได้รับประโยชน์ไปด้วย พิจารณาตามก็ได้บรรลุกันอย่างนี้ ตอนนี้อยู่เราจะถามอะไรใครดี เราก็ถามตัวเองบ่อย ๆ เพื่อนำให้เราเข้าสู่หลักสัจจะก่อน อย่างน้อยก็เข้าได้ข้อหนึ่ง เข้าสู่ขั้น ๕ เรานั่งอยู่นี้ ต้องหัดถามตัวเองบ่อย ๆ ใครเป็นคนนั่ง แล้วก็ตอบให้ถูกด้วย ตอบว่าขั้น ๕ นั่งอยู่ แล้วค่อย ๆ พิจารณาให้ละเอียดไปเรื่อย ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็คล้ายกันแหละ ถ้าเราตั้งสติได้แล้ว ค่อย ๆ สังเกต ค่อย ๆ ใส่ใจ จะได้ความรู้ให้หยั่งลงสู่อริยสัจ ๔ นี่แหละ

ทีนี้ มาดูเนื้อหาในพระสูตรนี้ บางประเด็นผมก็ได้อ่านพระสูตรอื่นให้ฟังแล้ว เนื้อหาซ้ำกัน ดีแล้ว จะได้ฟังหลาย ๆ รอบ จะได้ชื่นใจ บางประเด็นก็เป็นประเด็นใหม่ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องทุกข์ เรื่องเหตุเกิดทุกข์ เรื่องความดับทุกข์ เรื่องข้อปฏิบัติให้ถูกต้องนี้แหละ ภิกษุรูปหนึ่ง ท่านก็ทูลถามพระพุทธเจ้า ๑๐ คำถามด้วยกัน

คำถามที่ ๑ ถามถึงอุปาทานขั้นทั้ง ๕ ว่า มีแค่ ๕ นี้ใช่ไหม มีเกินเป็น ๖ เป็น ๗ บ้างมั๊ย ไม่มีนะ พระพุทธเจ้าตรัสอย่างไรต้องเป็นอย่างนั้น มีแค่ ๕ นี้ นี่ท่านก็ถามอุปาทานขั้น ๕ ทุกข์มีแค่นี้ใช่ไหม ก็ไม่เกินไป ไม่มีว่าอุปาทานขั้นเป็น ๔ เป็น ๓ หรือเป็น ๖ เป็น ๗ อะไร พระภิกษุท่านก็ถามเพื่อความมั่นใจว่า ทุกข์มันคืออุปาทานขั้นทั้ง ๕ ใช่มั๊ย มีเท่านี้ทั้งโลก ทั้งหมดทั้งปวง จะมีสิ่งอื่นแทรกอยู่บ้างมั๊ย ถามให้ชัดว่า ทั้งโลกมีแค่นี้ใช่มั๊ย ทั้งโลกนี้มีแต่ขั้น ๕ ซึ่งเป็นทุกข์ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วจะไปหาสุขเจอมั๊ยครับ ไม่เจอ.. จะไปหาของเที่ยงเจอมั๊ยในโลกนี้ ชีวิตมันคง หาเจอมั๊ย สามิมันคง ลูกมันคง อะไรมันคงต่าง ๆ นี่ ไปหาก็ไม่เจอแล้ว เพราะมีเท่านี้เอง พระภิกษุท่านทูลถามแบบให้ชัดเจนลงไปว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุปาทานขั้น ๕ ประการนี้มีเท่านี้

ไข่ม้อย” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “ใช่แล้ว มีเท่านั้น” ทุกท่านจึงควรมั่นใจว่าในโลกนี้มีเท่านั้นแหละ ถ้าเราไม่เห็นก็แสดงว่าตาไม่มี ตาบอดไปเห็นผิดเป็นสุข เป็นตัว เป็นตน เรียกว่าเห็นผิดแล้ว เห็นผิดจากความเป็นจริง เพราะความจริงมันมีเท่านั้น ถ้าไปเห็นเป็นตน เป็นสุข เป็นสวายเป็นงาม เป็นดีเด่น ในที่ใดที่หนึ่ง นั่นคือมันเห็นผิด ทุกท่านก็อย่าลืมหาไว้ ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา แต่ลึกซึ้ง ทุกท่านก็อย่าลืมหาไว้แม่น พระพุทธเจ้าตรัสอย่างใดก็เป็นอย่างนั้นแน่นอน ไม่มีวันเป็นอย่างอื่น

โลกนี้เป็นทุกข์แน่นอน **ทุกข์คืออุปาทานชั้น ๕ อันนี้แน่นอน และไม่เกินนี้ไปได้ ไม่มีสัตว์บุคคลอะไรหรอก** สัตว์บุคคลนั้นมันก็เป็นความเห็นผิดโผล่มาเฉย ๆ ไม่มีเรา ไม่มีของเรา ไม่มีลูกของเรา ไม่มีสามีของเราอะไรหรอก นอกนั้นมันเห็นผิด ยึดติด ๆ กันมาเฉย ๆ ความจริงมันคือชั้น ๕ นั่นแหละ เต็มอยู่นี้แหละนี้ ทุกท่านที่นั่งอยู่ที่ชั้น ๕ หมดเลย ไม่มีใครเป็นอะไรทั้งนั้นแหละ แต่จะให้เป็นนี้ ก็เรียกว่าเป็นแบบสมมติ อย่างเช่นให้ผมเป็นอาจารย์ ให้ท่านมาเป็นคนฟังอย่างนี้ อย่างนี้สมมติกัน โดยความจริงนี่คืออะไรครับ คืออุปาทานชั้น ๕ นั่นแหละ มีเท่านั้น ไม่เกินนี้หรอก ไปค้นดู ไม่มีเกินนี้ ถ้าค้นดูแล้ว เกินนี้มาก็แสดงว่าผิด ถ้าค้นเจอชั้น ๕ นั่นถูกแล้ว ค้นลงไปเลยในภายในใจเรา ในที่อื่น ในที่ไหน ๆ ก็เหมือนกัน มีแค่นี้แหละ

คำถามที่ ๒ ต่อไป ในเมื่อมันมีเท่านั้น ทั้งโลกนี้มีเท่านั้น ทั้งคน ทั้งเทพ ทั้งพรหมอะไรเยอะแยะก็มีแค่อุปาทานชั้น ๕ ถามต่อไปว่า อุปาทานชั้น ๕ ที่เติมโลกนี้มีอะไรเป็นมูลเหตุ พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “มีฉันทะเป็นมูลเหตุ” ฉันทะคือความพอใจ ความชอบใจด้วยอำนาจตัณหา คือมีตัณหานั่นแหละเป็นมูลเหตุ ตัณหานี้เป็นเหตุเกิดทุกข์ ทุกข์มีเยอะแยะเลย หน้าตาแปลกประหลาดมากมาย สูง ต่ำ ดำ ขาว ยาก ดี มี จน ไม่เหมือนกัน ถ้าว่าโดยสภาวะ มันก็คืออุปาทานชั้น ๕ หมดเลย และทุกข์ทั้งหมดมาจากสิ่งเดียวกันคือตัณหา ฉันทะคือความพอใจด้วยอำนาจตัณหา ความเพลิน ความพอใจ พอใจในทุกข์ พอใจจะเลี้ยงหมา พอใจจะเอานั่นเอานี้ เหมือนเราพอใจจะอยู่ที่นั่นที่นี้ ก็ได้อยู่ต่อไปเรื่อย มีความอยาก ความต้องการ ทุกข์เติมโลก เต็มวิญญู สงสารมาจากสิ่งเดียวกันคือตัณหา **ตัณหาตัวเดียวสร้างโลกทั้งหมด** เต็มอยู่ทุกวันนี้ สร้างโนน นี่ นั่น สร้างกฎระเบียบเยอะแยะมากมาย ก็เพื่อให้ตัวตนนี้ได้อยู่ได้ ให้ตัณหามั่นอยู่ ให้รักษาสถาปนะของตน ถ้าเราเข้าใจสิ่งเหล่านี้แล้ว กฎระเบียบก็ครอบงำเราไม่ได้แล้ว เราออกนอกวงจรรแล้ว ล้มกฎระเบียบต่าง ๆ เรารู้จักว่าอันนี้มันสมมติ สมมตินี้จะครอบงำจิตใจของเราไม่ได้ ถ้าไม่รู้จัก มันจะครอบงำจิตใจ “ทั้งหมดทั้งมวลนี้มีแต่ชั้น ๕ ไข่ม้อย” “ใช่” อุปาทานชั้น ๕ เป็นตัวทุกข์ทุกข์เติมโลกนี้แหละ ที่ไหนก็ทุกข์หมดนี้แหละ “อุปาทานชั้น ๕ มีอะไรเป็นมูลเหตุ” “มีฉันทะ มีความพอใจ อันนี้คือตัณหานั่นเองเป็นมูล”

ตัณหาเป็นทุกข์สมุทัย ถ้าเราพอใจในโลกอยู่ โลกยังมีอะไรพอใจเราบ้างมั้ยน้า มีเพียบ.. แบบนี้ยังเกิดอีกเยอะ มีอะไรพอใจบ้าง ได้ทานอาหารอร่อย พอใจมั้ยน้า เลิก ๓ พุ่มพอใจมั้ยน้า พอใจ.. ยิ่งอาจารย์เลิกก่อนยิ่งพอใจใหญ่ อย่างนี้เกิดใหม่แน่นอนเลย มันอยู่ได้ที่ไหนล่ะ มันทุกข์ พอไม่เห็นทุกข์ มันก็พอใจ พอพอใจก็เกิดใหม่ ก็วนกันอยู่เท่านี้ จาไว้แม่น ๆ แล้วก็ไปหัดพิจารณาตามนี้ ทั้งโลกก็มีเท่านั้นแหละ เราเวียนว่ายตายเกิดอยู่ก็เพราะความพอใจ พอใจในอาหาร พอใจในการกิน การนอน พอใจในอยู่บ้าน อะไรต่อมิอะไรก็พอใจ ความจริงมันทุกข์ เราไม่ควรพอใจ ควรจะพอใจในนิพพาน แต่พวกเราพอใจทางวิญญูเสียแล้ว บางท่าน

อยากไปนิพพานก็มีบ้าง ตอนอยากไปนิพพาน รู้สึกจะวันละ ๒๐ นาที นอกนั้นทั้งพอใจอาหาร นอนไถ่เอ๋ย ผัดกระเพราเอ๋ย ทั้งพอใจในการนอน พอใจในการพูดคุย พอใจในกาแฟ อย่างนี้จะพอได้ไปนิพพานบ้างมั๊ย ทำไมมันเอียงไปทางนิพพานน้อยจัง นึกถึงทางนิพพานน้อยมากเลย พอถึงเวลานอนนี่ โอ้โฮ.. เป็นเวลาแห่งความบันเทิง เวลาให้ฟังธรรม นั่งสมาธิ จะเป็นจะตาย นั่งสมาธิมันเป็นมรรค นอนนี่มันเป็นสมุทัย จะเอาอันไหนเอานอน.. ก็ได้ทุกขมา เวลานั้นสมาธิมันเป็นมรรคนะ รู้สึกทรมานมาก โอ้โฮ.. นั่ง ๑ ชั่วโมง ทรมานมาก มรรคนี้เป็นเรื่องทรมานสำหรับเขา แล้วเขาจะไปไหนอย่างนี้ เดินจงกรมมันเป็นมรรคนะ ฟังธรรมนี่มันเป็นมรรคเป็นมรรคพาไปนิพพาน แต่ใจมันไม่มาทางนี้ พอมาทางนี้มันจะดูเหมือนจะนานมาก เช่น แหม..ฟังธรรมนี่ มันนานมาก เมื่อไหร่จะจบซักที เวลานอน โอ้โฮ.. ระวังตีสี้ครึ่งมา เข้าแล้วเหอ ทำไมเร็วแท้ เอาแล้ว นี่มันขนาดนั้นนะ ทุกท่านก็ไปพิจารณา ดูนี้แหละต้นเหตุ สาเหตุของทุกข์ มันก็อยู่วน ๆ อยู่แถวนี้ ไม่ได้อยู่ไกลที่ไหนหรอก แต่เราไม่เห็นเพราะไม่มีปัญญา ไม่ได้อยู่ไกลเลย อยู่กับความพอใจในการพูดคุย พอใจในอาหาร พอใจในการกิน การนอน พอใจในการเป็นอยู่ พอใจดู พอใจฟัง นี่แหละ มันเหตุให้เกิดอุปาทานชั้น ๕ นี่คำถามที่ ๒

คำถามที่ ๓ พระภิกษุท่านทูลถามต่อไปว่า “อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกัน หรืออุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการ พระพุทธเจ้าข้า” อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ นี่มันอันเดียวกัน หรือมันคนละอย่างกัน

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ภิกษุ อุปาทานกับอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นอย่างเดียวกันก็มีใช่ ทั้งอุปาทานเป็นอย่างอื่นจากอุปาทานชั้น ๕ ประการก็มีใช่ แต่ฉันทราคะในอุปาทานชั้น ๕ ประการนั้นเป็นตัวอุปาทาน” อุปาทานมันก็อยู่ในชั้น ๕ นี่แหละ อยู่แถว ๆ นี่แหละ จะบอกว่าคนละอันกันก็ได้ แยกกันก็ไม่ได้ ทั้งหมดมันมีแค่ชั้น ๕ แล้วอุปาทานมันอยู่ไหนละ มันอยู่นอกชั้น ๕ ก็ไม่ได้ มันอยู่ตรงนี้แหละ อยู่แถวนี้ แต่จะเป็นอุปาทานชั้น ๕ ก็ไม่ใช่ เพราะอุปาทานชั้น ๕ มันเป็นผลมา ตัวฉันทราคะ ตัวชอบพอใจ ยึดถือในชั้น ๕ นี่แหละเป็นอุปาทาน มันคาอยู่อย่างนี้ ตัวอุปาทานนี้มันก็เป็นส่วนหนึ่งในชั้น ๕ นั่นแหละ

ถ้าพูดแบบชั้น มันก็คือสังขารชั้นนั่นเอง อุปาทานมี ๔ อย่าง หลายท่านที่ได้เรียนมาบ้างแล้ว คงจะพอทราบ มีกามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สิลัพพตูปาทาน และอัตตวาทุปาทาน กามุปาทานนี่คือ**ตัณหา** เป็นสังขารชั้น เป็นโลภะ ทิฏฐุปาทาน สิลัพพตูปาทาน และอัตตวาทุปาทาน อันนี้คือ**ทิฏฐิ** อยู่ในสังขารชั้นนี้เอง ก็เลยบอกว่า เป็นอย่างอื่นไปก็ไม่ใช่ เป็นอันเดียวกันก็ไม่ใช่ มันคนละอันกัน แต่ก็อยู่ด้วยกันนั่นแหละ อุปาทานมันก็อยู่ในสังขารชั้นนี้ มันเป็นอย่างนี้ **เนื่องจากสังขารชั้นมันมีหลายกลุ่ม ฝ่ายกิเลสก็มี ฝ่ายมรรคก็มีนะ ฝ่ายทั่วไปก็มี** อย่างนี้ มรรคนี่ก็เป็นชั้นเหมือนกัน เป็นสังขารชั้น เราก็ทำเอาในโลก ส่วนที่เหนือโลก มีอยู่อย่างเดียวเท่านั้นเองคือพระนิพพาน

คำถามที่ ๔ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฉันทราคะต่าง ๆ ในอุปาทานชั้น ๕ จะพึงมีได้หรือ” ในเมื่ออุปาทานชั้น ๕ มันทุกขนี้ มันทุกขขนาดนี้ก็ยังชอบมั๊ย มันเป็นกองเพลิงจะเพลิงได้มั๊ย ภิกษุทูลถามแทนเรานั่นแหละ ทุกข์เต็มโลกขนาดนี้ ชอบลงมั๊ยครับ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “มีได้” ทุกข์ขนาดนี้ อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกขนะ มีแต่ของเกิดดับ มีแต่ของเกิดมาแล้วสิ้นไปหมดไป ฉันทะราคะในอุปาทานชั้น ๕ จะพึงมีได้มั๊ย

พระพุทธเจ้าก็บอกว่า “มีได้ ภิกษุ” และพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้มีความปรารถนาตั้งนี้ว่า ในอนาคตขอเราจะมีรูปอย่างนี้” ขอให้เราไปเกิดใหม่ รูปนี้มันไม่ค่อยสวยเท่าไร มันแก่แล้ว มันพังแล้ว ขอไปเกิดใหม่ก็แล้วกัน จะได้เป็นเด็กเทพนะ ไปเป็นเทพบุตร ไปเป็นพรหม ขอเราจะมีรูปอย่างนี้ ขอเราจะมีเวทนาอย่างนี้ ทำบุญเยอะ ๆ แล้ว ก็จะได้ไปเกิด ได้รับผลของบุญ มีความสุขเยอะ ๆ ขอเราจะมีสัญญาอย่างนี้ ขอเราจะมีสังขารอย่างนี้ ขอเราจะมีวิญญาณอย่างนี้ในอนาคต ทั้งที่จริง ๆ แล้วมันมีแต่ทุกข์ แต่คนก็ยังปรารถนา น่าอัศจรรย์เหมือนกัน ความไม่รู้ อวิชชาที่มันเหลือเกินจริง ๆ เกิดมาแล้วก็ตาย แต่อยากเกิด และไม่อยากจะตายด้วย มันเลยมง พวกเรานี้ก็เหมือนกัน นี่คืออำนาจของอวิชชา มันทำให้ลุ่มหลง

ขนาดเป็นไพร่ถอน ก็รู้ว่าเป็นทุกข์เกิดดับ รูปก็เป็นทุกข์ แต่ก็ยังปรารถนา ขอนาคตขอเราจะมีรูปอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเกิดแล้วมันตาย แต่อยากเกิด ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าได้มาแล้ว มันจะต้องทิ้ง ต้องพลัดพราก ต้องเสียใจ แต่ขอเอามาก่อน ขอให้ได้เยอะ ๆ ก็แล้วกัน เหมือนพวกเรานี้ นิสัยเดียวกันนี้แหละ มีฉันทราคะประการต่าง ๆ อยากได้นั้น อยากได้นี้ ไม่มีวันอิ่มพอ เราก็ทราบใช่มั้ยว่ามีเงินมาเยอะ ๆ นี่ มันจะต้องเสียเงินเยอะ ระหว่างมีเยอะกับมีน้อย เอาอันไหนครับ เอาเยอะ ๆ ไว้ก่อน มันเป็นอย่างนี้ การได้รับการยอมรับ มันก็มีปัญหาเยอะ โน่น นี่ นั่น เป็นคนดัง มันอยู่ลำบาคณะ ระหว่างมีคนยอมรับกับไม่มีใครยอมรับ เอาอันไหนดีครับ ต้องไม่มีใครยอมรับมันถึงดี จะได้สบาย ๆ ปลอดภัย โปร่ง ไม่มีใครสนใจเลย แต่พวกเรานี้ ขอหน่อย ๆ ขอตั้งหน่อย นั่นแหละเรียกว่าฉันทราคะมีการต่าง ๆ ขนาดว่ามันเป็นทุกข์ ก็ยังอยากได้ นี่คืออวิชชานั่นเอง

พระภิกษุท่านทูลถามพระพุทธองค์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฉันทราคะต่าง ๆ ในอุปาทานชั้น ๕ ประการ จะพึงมีได้หรือ” ทั้ง ๆ ที่อุปาทานชั้น ๕ มันเป็นทุกข์ เกิดมาแล้วมันตาย คนจะชอบหรือ พระองค์บอกว่า “มี” ก็แทบทุกคนมีหมดนะ **อวิชชามันครอบจิตใสตัวอยู่ คนเกิดมาแล้ว ตายให้เห็นเป็นเปื้อนในโลกใบนี้ แต่คนก็อยากเกิด** คนร่ำรวยตายแล้วก็เอาทรัพย์สมบัติอะไรไปไม่ได้สักอย่าง ทั้งไว้ในโลกใบนี้ แต่คนก็อยากจะรวย อันนี้คือคำถามที่ ๔ ในเมื่ออุปาทานชั้นมันเป็นอย่างนี้ เป็นทุกข์ขนาดนี้ จะมีฉันทราคะหรือมีได้.. ขอให้มียุขอย่างนี้ ๆ ในอนาคต ขอให้มียุขอย่างนี้ ๆ ขอให้มันมีนี่ ทั้ง ๆ ที่มีขึ้นมากไม่เที่ยงเหมือนเดิม เป็นสิ่งเกิดดับเหมือนเดิม เป็นทุกข์เหมือนเดิม แต่เขาก็อยากมี

คำถามที่ ๕ ภิกษุได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรชั้นจึงชื่อว่าชั้น” ทำไมชั้นจึงชื่อว่าชั้น เพราะมันมีหลายอย่างปนเปกัน เอามากองรวมกัน พระองค์ทรงแสดงว่า ทำไมจึงได้ชื่อว่าชั้น ก็เพราะอย่างนี้ คือรูปทุก ๆ ชนิด ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือในภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ อย่างนี้เรียกว่ารูปชั้น คือมันเยอะ เอามากองรวมกัน ลักษณะของชั้น คือมันเป็นของเกิดดับ เป็นของไม่แน่นอน มีลักษณะหลากหลาย เพราะปัจจัยที่ทำให้เกิดแตกต่างกัน มันก็พลอยแตกต่างกันไป ในอดีตก็เป็นชั้นที่เกิดแล้วดับแล้ว ในอนาคตก็เป็นชั้นที่ยังไม่เกิด ในปัจจุบันก็คือชั้นที่กำลังเกิดอยู่ต่อหน้า เป็นไปในภายในคือตัวเอง ก็เป็นชั้น เป็นไปภายนอกคือคนอื่น ก็เป็นชั้น หยาบคือที่เห็นเด่นชัด ก็เป็นชั้น ที่ละเอียดเห็นได้ยาก ละเอียดจนเป็นรูปทิพย์ ก็เป็นชั้น ทั้งเลว ทั้งประณีต ทั้งดูน่า

เกลียด จิ้งจก ตุ๊กแก แมลง ดุน่าเกลียด ทั้งหล่อเหลา น่ารักด กี่ตามแต่ อันนี้ก็เป็นขันธ อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ก็ตาม ก็เป็นขันธหมด มันเป็นกลุ่ม เป็นกองของสิ่งที่ไว้ตัวกัน **เป็นก้อนทุกข์เหมือนกัน** มีความหลากหลาย

ด้านเวทณาก็เหมือนกัน พวกเราก็มีสุขบ้าง มีทุกข์บ้าง สุขน้อยก็มี สุขมากก็มี สุขหายก็มี สุขละเอียดก็มี สุขกามคุณก็มี สุขประณีต สุขสมาธิก็มี มีทุกอย่างทุกสิ่งนั้นแหละ รวมกันแล้ว มันก็คือเวทนาขันธ ไม่ต่างกันเลย ได้ชื่อว่าขันธ เอามากองรวมกันก็คือกองทุกข์เหมือนกัน ขนาดความรู้สึกที่เกิดในสมาธิหรือ เวทนาละเอียด เอามากองแล้วมันก็คือขันธ เหมือนกัน พอ ๆ กับเวทนาหาย ๆ ที่รู้สึกทุกข์ทรมานนั้นแหละ ความสุขในกามกับความสุขในสมาธิ เอามากองรวมกันแล้วมันก็กองเดียวกันคือเวทนาขันธ

สรุปแล้ว มันก็เท่าเทียมกันหมด ใครเห็นอย่างนี้ ก็ต้องจับเผาทั้งอย่างเดียวกันะ **ของดีหรือไม่ดี ก็เป็น แคล่งทุกข์** “ด้วยเหตุเพียงเท่าไร ขันธจึงชื่อว่าขันธ” พระพุทธองค์ทรงแจกแจงออกมา มี ๑๑ ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน เป็นไปในภายใน เป็นไปภายนอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต ไกล ใกล้ อันนี้เรียกว่าขันธ ทั้งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหมดมันมีอาการแตกต่างกัน ๑๑ อย่างนี้ มันมากองรวมกัน ขันธมันเกิด ๆดับ ๆ อยู่เนี่ย เยอะแยะมากมาย แต่มันก็เป็นพวกเดียวกัน มันคือทุกข์นั่นเองอย่างนี้

คำถามที่ ๖ พระภิกษุท่านก็ทูลถามต่อไป “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้รูป ขันธปรากฏ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เวทนาขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัญญาขันธปรากฏ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สังขารขันธปรากฏ อะไรเหตุเป็นปัจจัยให้วิญญาณขันธปรากฏ” อะไรทำให้ขันธต่าง ๆ เหล่านี้ มันปรากฏขึ้น พอขันธปรากฏขึ้นมา ก็ได้สมมติเป็นคน เป็นหญิง เป็นชาย เป็นสุนัข เป็นแมว เป็นเทวดา เป็นพรหม ต่าง ๆ ไผ่ล่อออกมา จากไม่มีอะไร ก็มีอะไรไผ่ล่อออกมา

อะไรทำให้รูปขันธปรากฏ ตอบว่า “มหาภูตรูป ๔” เป็นก้อน เป็นแท่งมาเลย ทำให้รูปขันธปรากฏ ระบบประสาทต่าง ๆ ก็มาแปะอยู่ตรงนั้นตรงนี้ ถ้าไม่มีมหาภูตรูป ๔ นี้ รูปขันธก็ไม่ปรากฏ พวกเราก็มาเป็นผู้เป็นคนอย่างนี้ มีรูปทรงอย่างนี้ไม่ได้ ที่พวกเราไผ่ล่อมาในโลกนี้ ได้ชื่อสมมติบัญญัติต่าง ๆ ตอนนีไผ่ล่อมานั่งที่นี้ แต่เดิมที่มันว่าง ตอนนั้นมันก็ไม่ใช่ที่ว่างแล้ว เพราะมีมหาภูตรูปมาตั้งอยู่ตรงนี้แล้ว มันเป็นอย่างนี้ อันนี้ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้รูปขันธปรากฏคือมหาภูตรูป ๔

ผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เวทนาขันธ ให้สัญญาขันธ และให้สังขารขันธปรากฏ เมื่อเกิดผัสสะแล้ว ก็เกิดโลกขึ้นมาจากทางต่าง ๆ พอมีรูปก็จะมีระบบประสาท เป็นช่องที่ทำให้เกิดการรับรู้ เช่น ประสาทตา รูปภายนอกมันก็มีของมันอยู่ มีแสงตกกระทบ แสงมากระทบตา จักขุวิญญาณเกิดขึ้น เกิดการรับรู้ขึ้น การประชุมกันของ ๓ สิ่ง คือ (๑) ตา อันเป็นรูปภายใน (๒) แสง สี อันเป็นรูปภายนอก มากระทบในคลองตา (๓) จักขุวิญญาณ ทำหน้าที่ในการมองเห็น สิ่ง ๓ ประการประชุมกัน นี้เรียกว่าผัสสะ เป็นโลกทางตา พอมีโลกทางตา ขึ้นมา ผัสสะมันเป็นปัจจัย ความรู้สึกก็เกิดขึ้น สัญญาก็กำหนดหมาย สีแดง สีขาว สีเหลือง ไผ่ล่อขึ้น สังขารคือความคิดปรุงแต่งต่าง ๆ ชอบใจหรือไม่ชอบใจเป็นก็ไผ่ล่อขึ้น นี้อย่างนี้

เวทนา สัญญา สังขาร เกิดเพราะผัสสะนั่นเองเป็นปัจจัย พอตื่นขึ้นมามองเห็น เวทนาความรู้สึกสบาย ไม่สบาย อึดอัด เป็นสุข หรือเฉย ๆ ก็เกิดขึ้น กำหนดให้เป็นนั่นเป็นนี่คือสัญญา ความคิดปรุงแต่งต่าง ๆ ยอยากได้ ไม่อยากได้ พอใจ ไม่พอใจ หงุดหงิด รำคาญ ก็เกิดขึ้น นี่คือสังขาร

ส่วนนาม-รูปเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้วิญญาณปรากฏ อันนี้ เนื่องจากวิญญาณมันเกิดที่รูป และต้องมีนามมาประกอบด้วย วิญญาณจึงเกิดขึ้นได้ ขั้น ๕ ก็ปรากฏออกมา เป็นพวกเรานี้ปรากฏตัวออกมา **มหาภูตรูป ๔ ทำให้รูปขั้นปรากฏ ผัสสะทำให้เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้นปรากฏ นาม-รูปทำให้วิญญาณขั้นปรากฏ** เวลามองเห็นรูป หรือได้ยินเสียงนี้ มันก็จะมีเวทนา สัญญา สังขารไหลออกมาเลย ส่วนมหาภูตรูปก็มีอยู่แล้ว เป็นที่ตั้งอาศัย หลายสิบปีค่อยหายไปทีหนึ่ง รูปขั้นก็ปรากฏอยู่ตลอดตามมหาภูตรูป เวทนา สัญญา สังขาร ก็รอผัสสะก่อน เมื่อมีผัสสะจึงทำงานได้ นาม-รูปก็เป็นปัจจัยให้วิญญาณขั้นปรากฏ นี่คือคำถามที่ ๖

คำถามที่ ๗ พระภิกษุท่านได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิผู้มีได้อย่างไร” ความเห็นผิดในสิ่งที่มีอยู่จริง ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่มีอยู่จริง ก็มีแค่ขั้น ๕ แล้วความเห็นผิดมันมีได้อย่างไร มันไหลมาได้อย่างไร มันไหลขึ้นมาเพราะว่า เป็นปุถุชนผู้ไม่ได้เรียนธรรมะ ไม่ได้สดับธรรมะ ไม่ได้เห็นพระอริยเจ้า ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ ก็เลยเห็นผิดไปจากความเป็นจริง ไปเห็นรูปว่าเป็นตัวตน เป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา ทั้ง ๆ ที่มันเป็นแค่รูป แต่เห็นผิดเสียแล้ว ความเห็นผิดมันเกิดขึ้น เพราะเป็นปุถุชนผู้ไม่ได้ฟังธรรมนี้แหละ คนไม่ได้ฟังธรรมนี้จะต้องเห็นผิดเลย มันไม่ได้สดับ ไม่มีข้อมูลที่ถูกต้อง สิ่งที่มีจริงมันมีแค่ขั้น ๕ ไปเห็นผิดในสิ่งที่มีจริง เพราะว่าไม่ได้ฟังธรรม ไม่ได้ฟังสัจธรรม ไม่ได้ฟังเรื่องจริงเอาไว้

พวกเราฟังแต่เรื่องหลอก ๆ โดนหลอกมาตั้งแต่เด็กแล้ว พอเกิดมา เขาก็ว่า นี่.. พ่อแกละ นี่.. แม่แกละ ไม่มีใครเกิดขึ้นมา พอรู้ความก็ถูกสอนว่า นี่รูปขั้น นี่เวทนาขั้น มีบ้างมัย.. ถ้าแบบนั้น คงบรรลุละ แต่นี่อะไร เกิดมา ธรรมก็ไม่ได้สดับ สดับอะไรก็ไม่รู้ นี่.. สิ่งของ ๆ แก ไม่ใช่ของน้องแกละ นี่โรงเรียนแกละ นี่ครูของแกละ มีแต่อวิชาอัดเข้ามา มันเป็นอย่างนี้ ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรม ไม่ได้ฟังธรรมเลย สดับแต่คำของอะไรก็ไม่รู้ คำของชาวโลกเขา ที่นี้ จะไปโทษโลกก็ได้อีกแหละ เพราะชาวโลกเขาไม่รู้ เขาก็สอนอัดข้อมูลเข้ามา นั่นก็พี่แกละ นั่นก็น้องแกละ นั่นก็ของ ๆ แกละ นี่แขนแกละ นี่เสื้อผ้าแกละ อย่าไปให้ใครนะ ถ้าใครมาเอา แกละมันเลย สอนอะไรก็ไม่รู้ มั่วไปหมดเลย มันก็เลยหวงแหนสิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็เลสก็เกิดขึ้นมา สักกายทิฐิผู้มีได้อย่างนี้แหละ

สิ่งที่มีจริงก็มีอยู่ กิเลสมันเกิดขึ้นมา ก็หลอกให้หลง ปิดตาเรา ทำให้ไม่เห็นความจริง ทุกท่านก็เลยต้องแยกแยะ ระหว่างสิ่งที่มีจริงคือขั้น ๕ กับกิเลส ตัวกิเลสที่ต้องละ ตัวตนไม่เคยมี มันเป็นแค่กิเลส เป็นแค่ความเห็นผิดในสิ่งที่มีจริงเท่านั้นเอง เราไม่ได้ละตัวตน ไม่ได้ละของตนเลย เพราะตัวตนก็ไม่เคยมี ของ ๆ ตนก็ไม่เคยมี ตนเป็นนั่นเป็นนี่ก็ไม่เคยมีเลย มันมีแค่ขั้น ๕ เท่านั้นเอง เราปฏิบัติเพื่อละกิเลสเฉย ๆ ไม่ต้องปฏิบัติเพื่อละตัวตนอะไร ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อละของตน ถ้าฟังไม่เข้าใจ บางคนหวาดเสียว มาปฏิบัติธรรมไม่ค่อยกล้า

ปฏิบัติ กลัวของ ๆ ตนจะหมด เป็นอย่างนั้นไปอีก ความจริง ของ ๆ ตนมันไม่เคยมีอยู่แล้ว ไม่มีของใครทั้งนั้นแหละ มันก็เป็นของมันอย่างนั้น เป็นความจริงอยู่อย่างนั้นของมัน มันเห็นผิดเฉย ๆ ให้ละความเห็นผิดเท่านั้น

คำถามที่ ๘ ถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักกายทิฐิไม่มีได้อย่างไร” สักกายทิฐิมีขึ้นมาไม่ได้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ไม่เกิดความเห็นผิดนั่นเอง อตฺตาตัวตนมันมีขึ้นมาเพราะความเห็นผิด และมันจะไม่มีขึ้นมาได้อย่างไร ละตัวนี้ให้มันหมดไป มันก็ไม่มีตัวตนเกิดขึ้นมา จึงไม่ต้องไปยุ่งกับตัวตนอะไร ถามแต่วิธีปฏิบัติก็พอ จะปฏิบัติอย่างไร เห็นชั้น ๕ อย่างไร พอรู้เข้าใจความจริงแล้ว สักกายทิฐิมันก็ไม่เกิด พอมันไม่เกิด ตนก็ไม่มี ของตนก็ไม่มี เพราะมันไม่เคยมีอยู่แล้ว มันก็แค่นั้นแหละ ไม่ได้มีอะไร ไม่จำเป็นต้องมาแก้ไขตัวตนของตนอะไรพวกนี้

ภิกษุท่านก็ถาม สักกายทิฐิไม่มีได้อย่างไร ไม่เกิดขึ้นมาได้อย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อริยสาวกในธรรมวินัยนี้” ต้องเป็นอริยสาวก ต้องมาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ และเป็นผู้ได้สดับ **ต้องมีสุตะ ต้องมีองค์ความรู้** ตอนนี้ก็มารับองค์ความรู้ สุตะคือองค์ความรู้ที่พระพุทธเจ้าฝากไว้ มีสุตะ ได้เห็นพระอริยะ ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ อริยสาวกนี้ จะได้รับการฝึกหัดในธรรมะฝ่ายนี้ ก็ไม่เห็นรูป โดยความเป็นอตฺตาตัวตน พอไม่เห็นรูปโดยความเป็นอตฺตาตัวตน สักกายทิฐิมันไม่เกิด ก็ไม่เห็นรูปว่าเป็นตน ตนมันก็ไม่มี ไม่เห็นตนมีรูป ตนมันก็ไม่มี ของตนมันก็ไม่มี เพราะมันไม่เคยมีอยู่แล้ว มันเกิดมีขึ้นมาเพราะมันเห็นผิดเฉย ๆ

ถ้ามีตน มีของตน มีตนเป็นนั่นเป็นนี่ มีหน้ามีตา มีตนสูง มีตนต่ำ มีตนเสมอเขาเนีย อันนั้นให้เห็นว่านั่นมันเห็นผิด มีเขาต่ำเราขึ้นมา ผิดขึ้นมาแล้ว ผิดไม่ใช่ที่เขาต่ำ ผิดที่มีเราให้เขาดำนั้นแหละ ดันโผล่หน้ามาเป็นกระสอบทรายให้เขาด้อยเอา อยากโง่งนั ก เตี้ยงเลยสินะ มันผิดแล้วนั้น ให้ทุกท่านได้สังเกต ตัวตนนี้มันจะโผล่ขึ้นมาเป็นครั้ง ๆ ตัวนั้นแหละเป็นความเห็นผิด รักษาหน้าเรา หน้ามันมี รอวันพังเท่านั้นแหละ มันเป็นรูป เป็นผิวหนัง มันเป็นปฐวีธาตุ รอวันผุพังไปตามอรรถภาพของมันนั่นแหละ ส่วนตัวเรานี้ไม่มี

ต้องเป็นอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ได้สดับ ต้องมีที่พึ่งคือพระศาสนา ต้องเป็นคนมีที่พึ่ง ถ้าไม่มีที่พึ่งนี้ไม่ไฉนจะ ไม่ได้ความรู้ **ต้องมีที่พึ่งคือพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า มีสุตะ ได้ฟังธรรม ได้รับคำแนะนำที่** **ดีงามถูกต้อง ได้ฝึกปฏิบัติ** ก็จะไม่เห็นรูปว่าเป็นตัวตน ไม่เห็นตนว่ามีรูป ไม่เห็นรูปในตน หรือไม่เห็นตนอยู่ในรูป อตฺตาตัวตนก็จะไม่มี สักกายทิฐิก็ไม่เกิดขึ้นเท่านั้นแหละ จึงไม่ต้องถามหาว่าตัวตนมันหายไปไหน ตัวเราหายไปไหน เพราะมันไม่เคยมีนั่นเอง มันเป็นกิเลส เป็นความเห็นผิดที่เกิดขึ้นเฉย ๆ เมื่อกิเลสหมดไปความเห็นผิดไม่เกิด ตัวตน ของตนก็หมดไป

คำถามที่ ๙ พระภิกษุทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากรูป อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากเวทนา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ

อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากสัญญา อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากสังขาร อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญาน”

ท่านก็ถามลึกซึ้งขึ้นไปอีก ชั้น ๕ นี่มันมีคุณอะไร ชาวโลกจึงติดมันนักหนา มันมีโทษอะไร จึงไม่ควรไปติดมัน คนจึงเบื่อหน่ายมันได้ และทางออกจากมันคืออะไร พวกเราติดชั้น ๕ อยู่ นี่มันต้องมีข้อดีบางอย่าง เราจึงติดมัน ถ้ามันไม่มีคุณให้เราเลย เราจะติดมันมัย ก็ไม่ติดเหมือนกัน และมันต้องมีโทษสิ บางคนก็เห็นโทษของมันแล้วออกไปบวชก็มี ถ้าไม่มีโทษนี้ คนที่คิดออกบวชก็ไม่มีเหมือนกัน และต้องมีทางออก เพราะคนหลุดพ้นก็มี พระพุทธเจ้าทรงหลุดพ้นก่อนใครทั้งหมดเลย ผู้หลุดพ้นตามพระพุทธเจ้าก็มีมากทีเดียว มันต้องมีทุกส่วนเลยในเรื่องเกี่ยวกับชั้น ๕

คนในโลกมันมีอย่างนี้ครบหมดเลย พวกติดชั้น ๕ คาอยู่เลยก็มี แสดงว่าชั้น ๕ มันต้องมีคุณ มีอัสสาทะ มีแฉติของมัน มีข้อเด่นของมัน และคนออกบวชหนีมันก็มี แสดงว่ามันต้องมีโทษ และคนที่พ้นจากมันไปก็มี เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวกทั้งหลาย มันก็ต้องมีทางออกนะ พระภิกษุท่านก็เลยทูลถามว่า อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นเครื่องสลัดออกจากชั้น ๕

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ภิกษุ สภาพที่สุขโสมนัสสาศัยรูปเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในรูป” รูปมันก็มีคุณ เพราะมันให้สุขโสมนัสได้ เช่น เรามีหมาน้อยสักตัว เป็นยังงี้ครับ รูปหมาน้อยนี้ แหม.. ถึงแม้มันจะฉีใส่เราบ้างก็ตาม เราก็กอดมัน เป็นยังงี้.. มีความสุขมั๊ยครับ มีความสุข นั่นแหละก็เป็นคุณของรูป คือมันให้สุขโสมนัส เราก็เลยติดข้องกับรูป รูปร่างกายนี้มันให้ความสุขบ้างได้มั๊ยครับ ได้.. บางท่านส่องกระจกดูแล้ว โอ้.. เราอายุตั้ง ๕๐ แต่ผิวหนังนี้ดูเหมือน ๓๕ เลยนะ เกิดสุขโสมนัสอีก นี่โง่หนักว่าเดิม แต่ก็ยังสุขได้ ติดผิวหนังอีกแล้ว มันก็มีคุณ คือมันให้สุขโสมนัส ยิ่งถ้ามีคนชมนะ คุณดูไม่แก่เลย ผ่านไป ๒๐ ปีแล้วหน้าตาเหมือนเดิมเลย ความจริง ใครเชื่อก็โง่แล้วแบบนั้นนะ แต่เรายอมโง่ ยอมรับเลยทีเดียว นี่ก็เกิดสุขโสมนัสขึ้น อาศัยผิวหนังนี้แหละ อาศัยรูปนี้แหละ ทรวดทรงต่าง ๆ นี่ดูไม่เปลี่ยนแปลงเลย หุ่นเหมือนเดิมทุกประการเลย ผ่านไป ๒๐ ปีเหมือนเดิม เชื่อได้อย่างไรก็ไม่ทราบ แต่เขาเชื่อ มันเป็นอย่างนี้ ก็เป็นสุขโสมนัสที่เกิดจากรูป มันทำให้เกิดความสุขได้เหมือนกัน โดยเฉพาะรูปเด็กน้อย แหม.. น่ารักเหลือเกิน น่าหยิก น่าหยอด น่าอุ้ม อย่างโน้น อย่างนี้ ความจริงเด็กนี้มันน่าเตะมากกว่า เพราะมันพูดอะไรก็ไม่รู้เรื่อง ท่านไหนมีลูกนี่นะ มันชน มันพูดไม่รู้เรื่อง แต่มันมีอัสสาทะ พูดก็ไม่รู้เรื่อง สอนยากสอนเย็น บอกให้มันนั่งกินอย่างนี้ มันก็วิ่งกิน บอกว่าอยู่นิ่ง ๆ มันก็กระดุกกระดิกไปมา ถ้าเป็นคนโตกว่านี้ เราตบมันเลยนะ แต่มันทำให้เกิดสุขโสมนัส มันก็มีดีเหมือนกันนะ

สุขโสมนัสนั้นแหละอาศัยรูปเกิดขึ้น นี่เป็นคุณของรูป นี่แหละชาวโลกก็เลยติดกันงอมทีเดียว ทั้ง ๆ ที่สุขมันก็น้อยเหลือเกินนะ กว่าจะได้สุขทีหนึ่งนี่ ต้องรอนาน มีทุกข์ยากลำบากตามมาอีกเพียบ แต่ชาวโลกก็ยอมแลก สุขส่วนใหญ่ก็เกิดเฉพาะตอนวัยเด็ก ตอนที่ร่างกายยังแข็งแรง ถ้าเจ็บป่วยขึ้นมาแล้วก็หายไปหมดเลย แต่เขาก็ว่าคุ้มค่าแล้ว นี่เป็นคนมันหลง ชาวโลกเขาติด เขาก็มีเหตุผลของเขา แต่เป็นเหตุผลแบบหลง ๆ

ท่านที่ออกบวช หรือท่านที่ไม่เอาจริงแล้ว ก็ต้องเห็นโทษ **สภาพที่รูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในรูป** เห็นมั๊ย รูปนั้นถึงแม้มันจะดูแข็งแรง พอแก่ขึ้นมา และไปหมดแหละ นี่มันเป็นอย่างนี้ มันมีโทษนะ ผู้เห็นโทษก็คิดจะออกจากมัน

ทีนี้ ก็ต้องมีสิ่งที่จะช่วยนำออกจากมันได้อย่างแท้จริง คือธรรมะเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมะเป็นที่ละฉันทราคะในรูป นี่เป็นเครื่องสลัดออกจากรูปนะ **เครื่องสลัดออกก็คือพระนิพพาน ทำให้ออกจากรูปได้** เราก็เลยต้องมาเจริญมรรคเพื่อให้ถึงนิพพาน ถ้าถึงนิพพานนี้ จะออกจากรูปได้ เพราะรูปมันเป็นโลก เราจะออกจากรูปเราต้องไปนอกโลก ต้องให้จิตเห็นสภาวะเหนือโลก ตัวที่เป็นทางดำเนินให้จิตไปเห็นสภาวะเหนือโลกก็คือมรรค ๘ เราก็เลยต้องมาเจริญมรรค ๘ จะเจริญมรรคได้ อยากจะไปทางนี้ ต้องเห็นโทษของรูป ส่วนคุณของรูป นี่เราก็ก้มกับมันมานานแล้ว บางท่านก็ยังเห็นคุณของมันอยู่มาก เช่น อาหารให้ความสุข รสอร่อยนิดหน่อย บางท่านก็ติดอมแถมเลย นี่คือคุณ โทษ และเครื่องสลัดออกของรูป

ด้านเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ทำนองเดียวกัน สุขโสมนัสที่อาศัยเวทนาเกิดขึ้น นี่เป็นคุณในเวทนา เวลามีความสุข ปลอดโปร่ง โล่งใจ เบาใจ นี่เป็นยังงี้ครับ ดีไหมครับ ดีมาก โดยเฉพาะในสมาธิ ในสมาธิมันรู้สึกปลอดโปร่ง โล่งเบาใจ สบายใจ ฟังธรรมแล้วก็สบายใจ ทำบุญแล้วก็สบายใจ อะไรต่าง ๆ เนี่ย มันก็ยังมีส่วนดี มีคุณ ก็เลยพออยู่ได้ ชาวโลกก็เลยต้องหาวันสบายใจ หาวันพักผ่อน ผ่อนคลาย เขาเครียดจากการทำงานมา ก็มีวันหยุดพักผ่อนให้ ไปเที่ยว สบายใจ.. ทำงานเครียดขนาดไหน ก็มีพักผ่อนให้ ดูหนังดูละครให้ สบายใจ.. เขายังพออยู่ได้ เพราะมีคุณของเวทนา สุขโสมนัสที่อาศัยเวทนาเกิดขึ้น

สภาพที่เวทนาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในเวทนา สำหรับผู้ที่ต้องการออกนี้ ก็ต้องเห็นโทษแล้ว อย่างพวกเรานี้ต้องมาเห็นโทษ ส่วนคุณของมันนี่ โอ๊ย.. ติดแหงกกับมันมานาน อยู่มาจนจนถึงทุกวันนี้ ก็ต้องเห็นโทษให้เยอะนะ **เราไม่ได้ใส่ร้ายมัน เรารู้จักให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งคุณ ทั้งโทษ** คุณก็รับมันมาเยอะแล้ว โทษนี่ไม่ค่อยเห็น ก็ต้องมาฝึกให้เห็น พระพุทธเจ้าทรงรอบรู้ครบถ้วน อัสสาทะพระองค์ก็ทรงทราบว่าเป็นอัสสาทะ รู้ว่าเขาติดเพราะอะไร อาทินะก็ทรงทราบว่าเป็นอาทินะ เครื่องสลัดออกนิพพานคืออะไร ทรงรู้หมด ทรงบอกไว้ทุกอย่าง ทั้งอัสสาทะ อาทินะ และนิสสรณะ อัสสาทะคือคุณของมันคือสุขโสมนัสที่อาศัยโลกเกิดขึ้นนี้แหละ เรียกว่า**อัสสาทะ** คนก็เลยติดอยู่กับโลก ถ้าโลกมันไม่ให้สุขโสมนัสเลย คนก็ไม่ติดเหมือนกันนะ แต่โลกมันให้สุขโสมนัสได้ มีที่พักผ่อนหย่อนใจ มีหนังละครให้ดู มีที่นอนนุ่ม ๆ ให้อาหารรับประทานที่เอร็ดอร่อย มันก็ติด แต่อัสสาทะนี้มันมีน้อยมาก ส่วนโทษนี้มันมีเยอะ คือสภาพที่เวทนาไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษในเวทนา ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมเป็นที่ละฉันทราคะในเวทนา นี่เป็นเครื่องสลัดออกจากเวทนา

เครื่องสลัดออกมีที่เดียวเหมือนกันหมด ภาวะออกจากขันธได้มีที่เดียวคือนิพพาน ขันธ ๕ มันเป็นโลก เป็นทุกข์ เราจะต้องเหนือโลก โลกุตตระเท่านั้น ทางที่จะไปได้ก็เลยมีทางเดียวเท่านั้นคือมรรค ๘ เพราะมรรค ๘ เป็นประตูอมตะ ให้เราออกจากวิภวูถะได้ ออกจากโลกได้ ถึงแม้จะเห็นโทษของวิภวูถะสงสาร เห็นโทษ

อาศัยสัญญาเกิดขึ้นบ้าง อาศัยสังขารบ้าง จนถึงวิญญาน ได้เห็นนั่นได้เห็นนี่ ได้รับรู้เรื่องนั้น ได้รับรู้เรื่องนี้ ก็เกิดสุขโสมนัส ในเมื่อได้รับรู้ลูกเรียนจบปริญญา ก็มีมีความสุข ได้รับรู้หลานเรียนจบปริญญาเป็นยังงีครึบ ก็มีมีความสุข เราก็ต้องอยู่ต่อ เพื่อรับรู้ว่าการเรียนจบปริญญา มันก็อยู่ต่อได้ หวังลม ๆ แล้ง ๆ ไปนั่นแหละ ไม่รู้จะอยู่ถึงหรือเปล่า นี่คือชาวโลก เขาอยู่กันอย่างนี้ ท่านก็ดูชาวโลกที่เขาอยู่กัน อยู่กับละครทีวี อยู่กับหมา อยู่กับแมว บางคนมีความสุขเพราะเลี้ยงหมา ก็อยู่ได้แล้ว มีความสุขเพราะทีวีบ้าง ก็อยู่กันได้อีก มันเป็นอย่างนี้ เรียกว่า ชั้น ๕ มันมีอัสสาทะคือให้สุขโสมนัสได้นั่นเอง คนก็เลยติดกัน

ส่วนพวกเรานี้ คิดจะออกจากชั้น ๕ เพราะมันมีโทษนะ ถ้าไม่มีโทษ ไม่มีใครคิดจะออกหรอก มันมีโทษ คือมันเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปจากที่เราคิดเอาไว้ คิดว่ามันเป็นตัวเป็นตน ไม่ใช่ทั้งนั้น คิดว่ามันเป็นสุข มันไม่ใช่ มันเป็นทุกข์ มันเป็นไฟเผา ไม่ใช่ใช้น้ำเย็นมาลูบเรา เป็นไฟทั้งกองมาเผาเรา เมื่อต้องการจะออกแล้ว ก็ต้องภาวะที่จะออกอย่างแท้จริงคือพระนิพพาน เป็นธรรมะที่กำจัดฉันทราคะ ธรรมะเป็นที่ละฉันทราคะในวิญญานเป็นต้น อันนี้เป็นเครื่องสลัดออกจากวิญญาน

พระพุทธองค์ทรงรอบรู้เกี่ยวกับชั้น ๕ ทุกประเด็น ทำไมคนจึงอยู่ในโลกได้ ก็เพราะชั้น ๕ มันให้สุขโสมนัสได้ ทำให้มีใครคิดออก เพราะมันมีโทษ ทำให้ไม่จริงใจได้จริง เพราะมีนิพพาน อย่างนี้ **พระองค์ทรงค้นพบมรรค** ทรงเอามรรคมาบอก ส่วนชั้น ๕ ก็มีอยู่แล้ว **คุณของมันก็มีอยู่ในตัวมัน โทษของมันก็มีอยู่ในตัวมัน นิพพานก็มีอยู่ เหลือแต่มรรคยังไม่มีเปิดเผย** มรรคก็เป็นแบบเดิมมันแหละ เป็นอันเดียวกันเหมือนพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ ทรงสอนไว้นั่นแหละ แต่มีฉันทราคะก็บังไว้หมดแล้ว พอไม่มีศาสนา ไม่มีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ไม่มีการประกาศธรรม จบกันเลย พระพุทธเจ้าทรงประกาศมรรคนี้เอง อัมมจักกัปปวัตตนสูตรแสดงมรรคเป็นหลักเลย มัชฌิมาปฎิปปทา มรรค ๘ นะ ชั้น ๕ ก็มีอยู่แล้ว นิพพานก็มีอยู่แล้ว อันหนึ่งเป็นสังฆธรรม อันหนึ่งเป็นอสังฆธรรม สิ่งไม่มีตอนไม่มีพระพุทธเจ้า คือมรรค ๘ นี่เอง

พระภิกษุท่านได้ทูลถามถึง คุณ โทษ และเครื่องสลัดออกของชั้น ๕ ทุกท่านก็ฟังไว้ จะได้รู้จักมองสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจ การออกจากโลก เราออกด้วยความเข้าใจโลกให้รอบด้าน ไม่ใช่เราไปโทษมัน แต่เข้าใจมัน และเข้าใจชาวโลกที่เขาติดอยู่ด้วย เพราะมันให้สุขโสมนัสจริง ๆ คนที่เขาติดอาหารก็เพราะเขามีความสุขกับการกิน เราก็ไม่โทษเขา เพราะเขามีความสุขกับการกิน คนที่ชอบนอนก็เพราะเขามีความสุขกับการนอน แต่นอนแล้วมันเป็นอะไร มันแก่ตายไปเลย ๆ เราก็เลยไม่นอนตามเขา แต่เรารู้จักเขา รู้ว่าเขามีความสุข ดังนั้น คนจะออกจากโลกนี้ต้องเข้าใจทั้งหมด ไม่โทษโลกด้วย ไม่โทษใครด้วย เข้าใจ รู้จัก **มองสิ่งต่าง ๆ ก็มองในแง่ข้อดี ข้อเสีย และทางออก มองให้ครบสมบูรณ์** มองแบบนี้ มอง ๓ ด้านนั่นเอง มองข้อดีของมัน คือมันก่อให้เกิดสุขโสมนัส ข้อเสียคือมันเป็นสิ่งไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ มันมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่น มันไม่อาจจะเป็นที่พึ่งพาอาศัยจริง ๆ ได้ ภาวะออกจากมันคือนิพพาน ภาวะออกจากชั้น ๕ มีที่เดียวคือนิพพาน เราก็เลยต้องเดินตามมรรคไปนิพพาน ถ้าอยากจะออก ทุกท่านก็เลยต้องตั้งเป้าไปที่นิพพาน แล้วก็เดินด้วยมรรค ๘ นั่นเอง

คำถามที่ ๑๐ พระภิกษุท่านทูลถามต่อไปอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มือหังการ มมังการ และมานานุสสัย ในกายที่มีวิญญานนี้และสรรพนิมิตภายนอก”

อหังการ คือ การทำความรู้สึกว่า ตัวเรา ๆ มีตัวเราอยู่ในนี้ รู้อย่างไร เห็นอย่างไร จึงจะไม่มีอหังการ
มมังการ คือ การทำความรู้สึกว่า ของเรา ๆ รู้อย่างไร เห็นอย่างไร จึงจะไม่มีมมังการว่าของเรา ในกายที่มี
 วิญญาณนี้รวมทั้งสิ่งของข้างนอก รู้อย่างไร เห็นอย่างไร จึงจะไม่บอกว่าบ้านของเรา รถยนต์ของเรา อหังการ
 คือการกระทำความรู้สึกขึ้นมาว่า เป็นตัวเรา เป็นก้อน ๆ แ่ง ๆ ขึ้นมา หรือมมังการคือการกระทำความรู้สึกว่า
 ของเรา หรือ **มานานุสัย**ว่า เราเป็นนั่นเป็นนี่โผล่ขึ้นมา รู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร มันจึงจะไม่มีสิ่งเหล่านี้

ความจริง ตัวเรามีมัย ไม่มี.. ของเรามีมัย ไม่มี.. เราเป็นนั่นเป็นนี่ ก็ไม่มี.. แล้วทำไมมันยังมีขึ้นมาได้ รู้
 เห็นอย่างไร รู้อยู่เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มีสิ่งเหล่านี้ ก็เลยไม่ต้องกลัวตัวเรา ของเรา หรือเราเป็นนั่นเป็นนี่ ไม่
 ต้องไปยุ่งกับมัน ไปรู้แต่วิธีก็พอ รู้วิธีว่า รู้อย่างนั้นะ สิ่งเหล่านี้มันจะหมดไป แค่นั้นแหละ หลายท่านก็กลัวตัวตน
 จนงงไปหมดนะ บางท่านก็ว่า เติบโตจนมันเป็นตัวตน เพื่อไม่ให้มันเป็นตัวตน ก็ไม่ต้องเติบโตจนงงหนัก
 กว่าเดิม ถ้าไม่เติบโตจนงงหนักก็ไม่เป็นตัวตน ทำไงดี นอกหลักก็แล้วกัน หนักกว่าเดิม นี่ก็เหลือเกิน ไม่รู้จะงงไป
 ถึงไหนก็ยังไม่ทราบ อย่าไปยุ่งอย่างนั้น อย่าไปยุ่งกับตัวเรากับของเรา อย่าไปยุ่งกับเราเป็นนั่นเป็นนี่ ให้หาวิธีว่า
 จะรู้เห็นอย่างไร ให้แสงวามรรค แสงหาวิธีปฏิบัติ

กิเลสมันต้องมีอยู่แล้วแหละ อย่าไปยุ่ง อย่าไปอยากละ อยากเลิกอะไรมัน ให้รู้จักว่ามันมีขึ้นมา
 เพราะยังปฏิบัติไม่ถูก และจะปฏิบัติยังอย่างไรดี พระภิกษุท่านทูลถามปัญหาข้อที่ ๑๐ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 บุคคลรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มีอหังการ” หมายความว่า อหังการมันมี เกิดขึ้นมาเรื่อย จะรู้จะเห็น
 อย่างไรจึงจะไม่มีอหังการ คืออย่าไปยุ่งกับอหังการมัน ให้ยุ่งกับรู้อยู่เห็นอยู่อย่างไร มันจึงจะไม่มีอันนี้ จึงจะ
 ไม่มีมมังการและไม่มีมานานุสัย เราก็กี่มานะเกิดขึ้นเรื่อย เทียบเขา เทียบเรา ไม่ต้องไปยุ่งกับอันนี้ มันเทียบ อย่า
 ไปยุ่งกับมัน เราอยู่ เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มีพวกนี้เกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุ รู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นภายในหรือ
 ภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือไถ่ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วย
 ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” วิธีการ
 คือให้เห็นรูปทั้งหมด รูปทุก ๆ อย่างนั้น ไม่ว่าจะเป็นรูปในอดีตก็ตาม ในอดีตก็ต้องรู้ด้วย ในอนาคตก็ต้องรู้จัก
 มันด้วย ในปัจจุบันก็ตาม ในภายในคือตัวเองก็ตาม ในภายนอกคือรูปชาวบ้านก็ตาม ที่หยาบก็ตาม ที่ละเอียดก็
 ตาม ที่เลวหรือประณีตก็ตาม โกลหรือไถ่ก็ตาม ให้เห็นด้วยปัญญาอันชอบ ปัญญาอันชอบมี ๒ อย่างด้วยกัน
 ปัญญาอันชอบอย่างแรก คือ **วิปัสสนาปัญญา** ปัญญาอันชอบอย่างที่สอง คือ **มรรคปัญญา** เห็นด้วยวิปัสสนาและ
 มรรคว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นั่น นั่นไม่ใช่อัตตาตัวตนของเรา ในด้านเวทนาการก็เห็นอยู่อย่างนี้ สัญญา
 สังขาร จนถึงวิญญาณ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปในภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด
 เลวหรือประณีต โกลหรือไถ่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นวิญญาณทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
 อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

“ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จึงจะไม่มีอหังการ ไม่มีมมังการ และมานานุสัยในกายที่มี
 มีวิญญาณนี้ และในสรรพนิมิตในภายนอก” ต้องรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ ไม่ต้องไปว่าอะไรมัน **อย่าไปว่า**

กิเลส อย่าไปเกลียดกิเลส ให้รู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ เห็นรูปทั้งหมดนี้ ทั้งหยาบ ละเอียด ทราม ประณีต ไกล ใกล้ รูปอดีต อนาคต ปัจจุบัน ให้เห็น รูปในอดีตเนี่ย มันดับไปหมดแล้ว รูปตอนเด็กอะไรต่าง ๆ ให้เห็นว่า นั่นไม่ใช่ของเรา ในอดีตที่ดับไปแล้วทั้งหมด ตั้งแต่เด็ก เข้าโรงเรียนอนุบาล เข้าชั้นประถม มัธยม มหาวิทยาลัย ให้ย้อนกลับไปพิจารณาให้หมดว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตตัวตนของเรา อย่าเอามาเป็น ตัวตน ไม่อย่างนั้นจะมีชีวิตวิปริตเยอะไป บางท่านนี้ชีวิตประวิติยามาก ตั้งแต่เรียนอนุบาล ยืนจบดอกเตอร์ ยาว เป็นหางว่าวเลย เอามาเป็นตัวตนไปหมดเลย อย่างนี้ไม่ได้นะ ต้องพิจารณาเห็นว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็น นั่น นั่นไม่ใช่อดีตตัวตนของเรา ทำอย่างนี้บ่อย ๆ กับทุก ๆ สภาวะ ไม่ว่าจะเป็นสภาวะบุญ สภาวะบาป คิดดี คิดไม่ดี นี่คือสังขาร สังขารทุกชนิดเหมือนกันหมด

ให้ทุกท่านรู้จักวิธีให้ดี ๆ เป็นคำถามที่ ๑๐ แล้ว คำถามสุดท้ายแล้วนะ ถ้าทำอยู่อย่างนี้ ก็ไม่มี อหังการ ไม่มีมมังการ ไม่มีมานานุสัย ให้ทำแบบนี้ อย่าไปรังเกียจอหังการ อย่าไปรังเกียจมมังการ ให้ทำอย่างนี้ เตี้ยมันจะไม่มี ถ้าไม่ทำ มันก็มีเรื่อย อย่าไปยุ่งกับมัน อย่าไปว่าอะไรมัน ให้ทำทางนี้ การละกิเลสไม่ใช่ด้วยการละกิเลส ด้วยการกระทำที่ถูกต้อง ด้วยการรู้ ละตัณหาด้วยการรู้จักทุกข์ให้มันลึกซึ้งลงไป เมื่อเข้าใจ ทุกข์ชัดเจน ตัณหา มันก็ไม่เกิด เท่านั้นแหละหลักมัน ละตัณหาไม่ใช่ด้วยการละตัณหา ด้วยการรู้ทุกข์ให้มัน ชัดเจน ให้มันแจ่มแจ้งทะลุปรุโปร่ง นี่ ๑๐ คำถามที่พระภิกษุรูปหนึ่งท่านถาม

เมื่อพระองค์ตรัสอย่างนี้ แสดงละเอียดยิบเลย แสดงแต่สภาวะล้วน ๆ ไม่มีตัว ไม่มีตน ภิกษุรูปหนึ่ง กังง พุดแต่เรื่องไม่มีตัว ไม่มีตน ทั้งหมดเลย เอ.. ตนมันจะอยู่ยังไง เราทำกรรม ไม่มีตัวตน แล้วใครจะได้รับผล เราได้รับสุขทุกข์นี้ ไหนว่าไม่มีตน แล้วใครเป็นคนทำ ใครเป็นคนรับผล มีพระนั่งอยู่รูปหนึ่งนะ ไหนว่าไม่มี ตัวตน แล้วใครเป็นคนทำ แล้วใครได้รับผล ตนอยู่ตรงไหน มันงงเหมือนกันนะ ความสงสัยเรื่องนี้ พระพุทธเจ้า ทรงมีวิธีแก้ไข

ภิกษุรูปหนึ่ง ท่านก็คิดขึ้นมาว่า “ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า รูปก็เป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน เวทนามก็เป็น อนัตตา สัญญาก็เป็นอนัตตา สังขารก็เป็นอนัตตา วิญญาณก็เป็นอนัตตา เพราะเหตุนี้กรรมที่ถูกอนัตตา กระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไร” อะไรก็เป็นอนัตตาไปหมด แล้วเราจะเหลืออะไร มันอนัตตาหมดแล้วนี่ เรา จะเหลืออะไร จะเหลือสุขเหลือทุกข์ บุญก็อนัตตาไปแล้วนี่ เป็นสังขารขันธไปแล้ว บาปก็เป็นสังขารขันธไปแล้ว แล้วเราจะเหลืออะไร กรรมที่ถูกอนัตตากระทำนี้ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไรเล่า ก็ในเมื่อบุญบาปมันเป็นสังขาร ไปแล้ว แล้วเราจะรับอะไรละ ความเป็นจริงก็คือไม่มีตัวตนทั้งนั้นแหละ ทั้งเหตุทั้งผลนั้นแหละ พระพุทธเจ้า ทราบความคิดของภิกษุรูปนั้น พระองค์ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่โมฆบุรุษบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่รู้แจ้ง ตกอยู่ในอำนาจอวิชชา มีใจ ถูกตัณหาครอบงำ จึงเข้าใจคำสั่งสอนของศาสดาอย่างสับสนด้วยความคิดคำนึงว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ได้ ยินว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญาณเป็นอนัตตา เพราะเหตุ นั้น กรรมที่ถูกอนัตตากระทำ จักถูกต้องอัตตาได้อย่างไรเล่า” อันนี้พระพุทธเจ้าทรงบอกว่า การงง ๆ ทำนองนี้ เป็นแบบโมฆบุรุษอยู่ คือคนไม่รู้เรื่อง ถ้ามีเรื่องตัวตนเข้ามาเกี่ยวข้องนี้ ประพฤติพรหมจรรย์ไม่ได้ อย่างภิกษุรูป

นี้ท่านกึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นโมฆบุรุษ คือฟังไม่รู้เรื่องกับเขาเลย ingsอยู่เรื่องตัวเรื่องตนอะไรนี้แหละ ไหนว่าไม่มีตัวตนแล้วตนจะอยู่ยังงี้

พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย โดยการย้อนถาม เราได้แนะนำเธอทั้งหลายในธรรมเหล่านั้น เหล่านั้นไว้แล้ว เธอเข้าใจเรื่องนี้ว่าอย่างไร “รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง” “ไม่เที่ยง” “สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข” “เป็นทุกข์” “สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะไป เห็นว่า นั่นเป็นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาตัวตนของเรา” “ไม่ควร” ความจริง มันมีแต่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตัวตนไม่เคยมีเลย ดังนั้น จึงไม่ต้องคิดเรื่องตัวตน เพราะตัวตนมันมากับความเห็นผิด ฉะนั้น ไม่ต้องละตัวตน ไม่ต้องให้ค่ากับตัวตนอะไรเลย มันเป็นแค่ความเห็นผิด วิธีแก้คือมาพิจารณาชั้น ๕ บ่อย ๆ ทุกท่าน ถ้ามีเรื่องตัวตนให้งขึ้นมา ก็อย่าไปยุ่งกับมัน ย้อนกลับมาชั้น ๕ พิจารณา ดู รูปเที่ยงหรือไม่ เที่ยง เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง วิญญาณเที่ยงหรือไม่ เที่ยง พิจารณาไปอย่างนี้ท่านนี้แหละ ก็จะเข้าใจความจริง

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสตอบ ๑๐ คำถาม รวมทั้งวิธีพิจารณาชั้น ๕ ให้เข้าใจความจริง ภิกษุเหล่านั้น มีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเวลายากรณภาษิตนี้อยู่ ภิกษุ ประมาณ ๖๐ รูป ได้มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ดังนี้แล

พระสูตรนี้ พระภิกษุได้บรรลุพระอรหันต์ ๖๐ รูป ทุกท่านก็จะได้เห็นความสำคัญ รู้หลักว่า ปฏิบัติ กันอย่างนี้ ปฏิบัติตามนี้มีโอกาสบรรลุธรรมได้ มหาปุณณมสูตร จากคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ นะครับ ท่านใดสนใจก็ไปอ่านซ้ำได้นะครับ เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวัน พระจันทร์เต็มดวง ปุณณม แปลว่า พระจันทร์เต็มดวง แสดงกลางแจ้งในวันพระจันทร์เต็มดวง กล่าวถึงเรื่อง ชั้น ๕ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชั้น ๕ หลายประการ ตามคำถามของภิกษุรูปหนึ่ง ที่ท่านถาม พระพุทธเจ้า ๑๐ คำถามด้วยกัน ทุกท่านคงได้องค์ความรู้ไปพอสมควร

บรรยายในเย็นวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาท่านนี้นะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ